

Jan Głównka

Generał Juliusz Zulauf — dowódca i obywatel Kielc

Studia Muzealno-Historyczne 10, 183-190

2018

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jan Główna (Muzeum Historii Kielc)

Generał Juliusz Zulauf – dowódca i obywatel Kielc

Juliusz Zulauf urodził się we Lwowie 20 sierpnia 1891 r. Był synem Józefa i Marii z Małuszyńskich. Wychowywał się w katolickiej, patriotycznej rodzinie wspólnie ze swoim bratem ciotecznym Franciszkiem Józefem Sikorskim, późniejszym generałem Wojska Polskiego¹.

W czerwcu 1910 r. ukończył 7-klasową I Szkołę Realną we Lwowie i zdał egzamin maturalny². Studiował w latach 1910–1914 na Wydziale Inżynierii Wodnej Politechniki Lwowskiej. Pierwsze doświadczenia o charakterze militarnym zdobywał w latach 1913 i 1914 w czasie jednorocznej służby ochotniczej w armii austriackiej³.

Tuż przed I wojną światową związał się ze środowiskiem niepodległościowym, działał w Związku Walki Czynnej i w Związku Strzeleckim, a w 1912 r. zdał egzaminy oficerskie⁴. We wrześniu 1914 r. był dowódcą kompanii 1 Pułku Piechoty Legionów. Na przełomie kwietnia i maja 1915 r. został dowódcą 3 kompanii batalionu uzupełniającego, który 8 maja wszedł w skład 4 Pułku Piechoty⁵. Od sierpnia 1915 r. w randze kapitana, ranny w 1916 r., dostał się do niewoli rosyjskiej i po brawurowej ucieczce powrócił do szeregów legionowych⁶. W czasie

Il. 1. Gen. Juliusz Zulauf w obozie jenieckim w Murnau, 1943 r. MHKi/Mat/2813/83/2.

1 A. Leinwand, *Generał Franciszek Sikorski Dowódca Grupy Obrony Lwowa w 1939 r.*, „Niepodległość i Pamięć” 1995, nr 3, s. 20.

2 „Gazeta Lwowska” 1910, nr 150 z 6 lipca, s. 3.

3 T. Kryśka-Karski, S. Żurawski, *Generalowie Polski Niepodległej*, Warszawa 1991, s. 189; P. Stawicki, *Słownik generałów Wojska Polskiego 1928–1939*, Warszawa 1994, s. 368, 369. Obszerne materiały biograficzne dotyczące przebiegu służby wojskowej dostępne w Centralnym Archiwum Wojskowym (CAW), Akta personalne generałów, Z-1792.

4 A. Leinwand, *General...*, s. 20.

5 D. Kosiński, *4 Pułk Piechoty Legionów, 1915–1917: organizacja i działania bojowe*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2014, nr 15, s. 34.

6 *Polskie Pseudonimy Wojskowe 1908–1918*, red. M. J. Oleksińska, Lwów 1928, s. 19: *Juliusz Zulauf, kpt. 4 Pułku Piechoty, pseudonim „Dobiegł”*; W. Orkan, *Droga czwartaków i inne wspomnienia wojenne*, Kraków 1972, s. 26.

kryzysu przysięgowego, w lipcu 1917 r. został wcielony do armii austriackiej.

Zwolniony na własną prośbę ze służby w Polskim Korpusie Posiłkowym, odnotowany został w rozkazie Dowództwa PKP nr 360 z dnia 15 września 1917 r., wydanym w Przemyślu. Dowodził transportem oddziałów 4 PP Leg., udających się z dworca kolejowego w Przemyślu Bakończycach do c. i k. armii⁷.

Rozpoczął pracę konspiracyjną w Polskiej Organizacji Wojskowej (POW) we Lwowie⁸. We wrześniu 1918 r. został dowódcą szkoły oficerskiej w 4 Dywizji Strzelców gen. Lucjana Żeligowskiego na Kubaniu. Po powrocie do Polski walczył w obronie Lwowa, na jednym z głównych odcinków obrony w okolicach miasta. Od 18 stycznia do 24 lipca 1919 r. dowodził w randze podpułkownika 4 PP Leg.⁹.

W październiku 1919 r. został mianowany dowódcą garnizonu w Radomiu na terenie podległym Dowództwu Okręgu Generalnego (DOG) w Kielcach. Z przebiegiem jego służby w tym czasie związane są nie do końca wyjaśnione wydarzenia z okresu, w którym dowodził 4 PP Leg. W styczniu 1920 r. Szefostwo Sądownictwa Polowego przy Sztapie Generalnym Wojska Polskiego (szef płk. Julian Kurowski) skierowało pismo do Generalnej Adiutantury Naczelnego Wodza z załącznikiem w postaci akt dochodzeń dotyczących ppłk. Juliusza Zulaufa jako byłego dowódcy 4 Pułku. Wnioskowano o zarządzenie postępowania karno-sądowego¹⁰.

Na skutek oskarżeń, opartych na bliżej niesprecyzowanym materiale dowodowym, został poddany dochodzeniu prokuratorskiemu. Zarzucano mu nadużycia i zaniedbania odnośnie stanu dyscypliny w czasie dowodzenia pułkiem. Sprawą zajmował się sąd DOG Lwów, następnie sąd DOG Kielce. Dowództwo Okręgu Generalnego III Kielce wypełniało zadania administracyjne, mobilizacyjne oraz garnizonowe w latach 1918–1921. W skład DOG III wchodził Sąd Wojskowy z ppłk. Kamilem Seyfriedem.

Powodem oskarżeń były prawdopodobnie sprawy dyscyplinarne, związane ze stonunkiem podległej Zulaufowi jednostki do ludności cywilnej. Wydarzenia będące źródłem procesu miały miejsce po przeniesieniu 4 PP Leg. na Front Litewsko-Białoruski. W maju 1919 r. w Dziesiętnikach, miejscowości położonej na pograniczu wileńskonoowogródzkim, stacjonował sztab pułku, a w początkach czerwca odbył się tutaj ślub Juliusza Zulaufa z Zofią Stesłowicz ze Lwowa¹¹.

Sprawa Zulaufa jest interesująca także z innego punktu widzenia. Była procedowana w okresie, gdy nie nastąpiło jeszcze ostateczne uformowanie karnego sądownictwa wojskowego w Polsce, albowiem przy jej rozpatrywaniu odnoszono się do źródeł prawa karnego wojskowego proveniencji niemieckiej, rosyjskiej, austriackiej, francuskiej.

5 grudnia 1918 r. ukazał się dekret Naczelnika Państwa likwidujący wszystkie sądy wojskowe z wyjątkiem sądów wojennych przy dowództwach okręgów generalnych oraz Sądu Wojennego Wojsk Polskich w Warszawie. W Sądach Wojennych przy DOG w Warszawie, Łodzi, Kielcach i Lublinie i Sądzie Wojennym WP obowiązywać miały

72, 73; A. Kozłowska, *4 Pułk Piechoty Legionów. Ludzie, tradycje i pamiątki*, „Mars” 2001, t. 11, s. 71–92.

7 CAW, Rozkaz nr 360 dowódcy Polskiego Korpusu Posiłkowego z 15 września 1917 r., sygn. I.120.1.563, s. 261, 305.

8 A. Leinwand, *General...*, s. 21, 22.

9 *Metryki chwały pułków piechoty*, w: *Księga Chwały Piechoty*, Warszawa 1937–1939, s. 478, 479.

10 Po zapoznaniu się z aktami „...na wypadek zgodzenia się Naczelnego Wodza z powyższym wnioskiem uprasza się o przedłożenie Mu do podpisu dołączonego czystopisu, skierowanego do prokuratora sądu wojskowego O.G. Kielce...”, List Szefa Sztabu Generalnego gen. J. Hallera, Warszawa 15 stycznia 1920 r., <http://www.pilsudski.org/archiwa/skan>, dostęp 26 kwietnia 2016 r.

11 J. Miliński, *Lwowianin w służbie Bellony. General brygady Juliusz Zulauf – szkic do portretu*, w: *Znani i nieznani międzywojennego Lwowa. Studia i Materiały*, t. 2, red. L. Michalska-Bracha, M. Przeniosło, Kielce 2009, s. 86.

przepisy kodeksu karnego wojsk niemieckich, a w DOG w Krakowie przepisy austriackie¹².

W listopadzie 1920 r. oskarżenie J. Zulaufa wpłynęło także do Sądu Honorowego dla oficerów DOG Kielce. W lutym 1921 r. z powodu braku dowodów Sąd Honorowy pod przewodnictwem płk. Antoniego Jastrzębskiego uznał, że nie można wszcząć postępowania¹³. Brak materiału dowodowego nie pozwalał również na rozstrzygnięcie sprawy Juliusza Zulaufa przed sądem wojskowym DOG Kielce. W każdym razie można uznać, że pułkownik wyszedł bez szwanku z tej opresji, a dalszy przebieg kariery potwierdził jego zdolności i kwalifikacje moralne.

Od 15 marca 1921 r. dowodził 28 Pułkiem Strzelców Kaniowskich, a od 28 września 1921 19 Pułkiem Piechoty. W 1922 r. ukończył kurs dowódców pułków w Rembertowie, po czym rok później został mianowany pułkownikiem. W 1925 r. odbył kurs informacyjny Centralnej Szkoły Strzelania w Toruniu. Od 17 marca 1927 r. dowodził piechotą dywizyjną 5 Dywizji Piechoty. W końcu lat 20. brał także udział w szkoleniach wyższych oficerów, m.in. w Generalnym Inspektoracie Sił Zbrojnych w Warszawie¹⁴.

Il. 2. Porucznik J. Zulauf, 1915 r., MHKi/Mat/2813/9/5.

- 12 Dziennik Rozkazów Wojskowych 1918, nr 10, poz. 234; pierwsza unifikacja wojskowego prawa karnego materialnego dokonana została zgodnie z ustawą z 29 lipca 1919 r. Według obowiązujących przepisów do chwili opracowania jednolitego ustawodawstwa wojskowego miały być stosowane przepisy wojskowe kodeksu niemieckiego z 1872 r. i wojskowej ustawy postępowania karnego austriackiego z roku 1912; zob. Dziennik Ustaw 1919 nr 65, poz. 389. Zmianą dostosowaną do warunków polskich było przyjęcie zasady, że „...do przestępstw pospolitych popełnionych przez osoby wojskowe w orzecznictwie sądów wojskowych stosować należy przepisy dzielnicowych ustaw karnych powszechnych”; A. Lityński, *Dwa kodeksy karne 1932. W osiemdziesiąt rocznicę*, „Roczniki Administracji i Prawa. Teoria i Praktyka” 2012, R. XII, s. 215. Na marginesie można dodać, że przepisy te obowiązywały do 1 sierpnia 1928 r., gdy ukazał się nowy kodeks karny wojskowy opracowany przez polskich prawników, dostosowany do naszych realiów, zob. Dziennik Ustaw 1928, nr 36, poz. 328.
- 13 Sądom honorowym podlegali wszyscy oficerowie – tak zawodowi w stanie czynnym, w stanie nieczynnym i w stanie spoczynku oraz oficerowie rezerwy, pospolitego ruszenia i oficerowie kontraktowi. Oficerskie sądy honorowe dzieliły się na sądy dla oficerów młodszych i starszych przy formacjach, oficerów sztabowych oraz sądy honorowe dla generałów i odwoławcze sądy honorowe dla generałów. K.W. Kumaniecki, J.S. Langrod, Sz. Wachholz, *Zarys ustroju postępowania i prawa administracyjnego w Polsce*, Kraków – Warszawa 1939, s. 869, 870; J. Miliński, *Lwowianin...*, s. 88, 89.
- 14 „Ilustrowany Kurier Codzienny” 1929, nr 318 z 20 listopada, s. 5.

W kwietniu 1930 r. został mianowany na dowódcę 2 Dywizji Piechoty Legionów z siedzibą w Kielcach¹⁵. W 1932 r. otrzymał nominację na stopień generała brygady¹⁶.

W okresie służby w garnizonie kieleckim dbał o wizerunek podległych mu pułków, jako piechur z okresu legionowego „...zajmował się sprawami pułków piechoty, do artylerii nie wtrącał się i na ogół nie znał się na niej. Stykał się on z nami w kasynie lub na ćwiczeniach z piechotą. W tym ostatnim wypadku miał okazję do robienia nam uwag, ale jeśli był rozsądny, czynił to w sposób ogólnikowy, by nie wkroczyć za daleko na teren mało mu znany”¹⁷.

Z okresu, w którym Zulauf związany był z Kielcami, pozostało wiele śladów jego działalności, a miasto do dzisiaj korzysta z pomysłów generała, które zaznaczyły się ważnymi inwestycjami. Zaslugą gen. Zulaufa było rozbudowanie koszar i osiedla mieszkaniowego 4 Pułku Piechoty Legionów na Bukówce¹⁸. Brał także udział w przedsięwzięciu związanym z urządzeniem zespołu rekreacyjno-sportowego na obszarze leżącym w rejonie południowym Kielc, przewidzianym początkowo pod kolonię Stowarzyszenia Mieszkaniowego Urzędników Państwowych. W latach 20. powołano Komitet Budowy Stadionu X-lecia Niepodległej Polski, w 1928 r. kielecki magistrat współdziałał w pozyskiwaniu funduszy, na przełomie 1929 i 1930 r. urządzono tor saneczkowy, powstała skocznia narciarska, budynki mleczarni i szatnia basenu kąpielowego oraz zespół boisk. W 1934 r. wraz z wojewodą kieleckim Władysławem Dziadoszem zainicjowali budowę na terenie parku-stadionu dwóch drewnianych budynków przeznaczonych na siedzibę kolonii letnich dla kieleckiej niezamożnej młodzieży¹⁹.

Końcowe prace przy budowie kompleksu parku-stadionu były prowadzone pod osobistym kierunkiem gen. Zulaufa, prezesa Komitetu Budowy Stadionu. Z jego inicjatywy uruchomiono regularną linię autobusową ze stacji kolejowej na Stadion²⁰.

Wypełniając założenia powstałego w 1927 r. Państwowego Urzędu WF i PW, gen. Zulauf wspierał utworzenie kompleksu architektoniczno-sportowego przy ulicy Sciegiennego, w miejscu pamiętającym wejście do Kielc oddziałów strzeleckich. Był członkiem założycielem „Stowarzyszenia Domu Przystosowania Wojskowego i Wychowania Fizycznego im. Marszałka Józefa Piłsudskiego”. Dom Przystosowania Wojskowego i Wychowania Fizycznego (obecnie WDK) stał się w 1935 r. siedzibą organizacji niepodległościowych, kombatanckich, sportowych. Zaprojektowany przez Edgara Norwertha obiekt mieścił m.in. kasyno z salą balową, świetlice żołnierskie, salę widowiskowo-kinową, salę gimnastyczną. Tutaj eksponowano tryptyk lwowskiego malarza Stanisława Batowskiego, ilustrujący wydarzenia sierpniowe 1914 r. Obraz został zamówiony osobiście przez generała u artysty, którego znał ze swojego lwowskiego okresu. Jak wspominała córka generała Irena Ney-Bigo: „Malarski tryptyk, który zawisł w Sali kominkowej i przedstawia wejście strzelców do Kielc, podarował ojcu zaprzyjaźniony z nim malarz Batowski”²¹.

15 Zob. *Księga Adresowa Miasta Krakowa i Województwa Krakowskiego z informatorem M. St. Warszawy, Wojew. Kieleckiego i Śląskiego, Rocznik 1933/34*, Kraków 1933, cz. II, *Informator Województwa Kieleckiego*, s. 15.

16 Zarządzenie Prezydenta RP z dnia 10 grudnia 1931 r., w: *Dziennik Personalny MSWojsk.* Nr 10 z 11 grudnia 1931 r., s. 395.

17 A. Zbyszewski, *Odwroty*, Warszawa 1966, s. 267.

18 A. Idzik, *Czwarty Pułk Piechoty Legionów 1806–1966*, Londyn 1963, s. 455.

19 I. Ciosek, *Rola instytucji państwowych, samorządowych i organizacji społecznych w rozwoju wychowania fizycznego i sportu w Kielcach (1918–1939)*, Kielce 2004, s. 110.

20 K. Myśliński, *Założenie przestrzenne Stadionu-Ogrodu. Z dziejów urbanistyki Kielc okresu międzywojennego*, w: *Architektura pierwszych dziesięcioleci XX w. w Kielcach*, Kielce 1999, s. 125–129; I. Ciosek, *Rola...*, s. 102–110.

21 E. Ziółkowska, *Królewski dar*, „Słowo Ludu” 2002, nr 189 z 16 sierpnia, s. 4.

W 1934 r. generał wchodził w skład Komitetu Honorowego I Strzeleckiego Biegu Motocyklowego na Szlaku Kadrówki (po odwołaniu XI Marszu Szlakiem Kadrówki z powodu powodzi)²².

Postać generała Juliusza Zulaufa zaznaczyła się podczas ważnych wydarzeń i uroczystości państwowych, wojskowych i patriotycznych w Kielcach lat 30. Widoczny był podczas kolejnych obchodów Święta Niepodległości, 3 Maja, 15 sierpnia, świąt pułkowych. W 1933 r. współuczestniczył w organizacji wizyty prezydenta Ignacego Mościckiego w Kielcach, która miała związek z podpisaniem aktu erekcyjnego i poświęceniem kamienia węgielnego pod budowę Domu PWiWF; wizytowano także koszary 2 Pułku Artylerii Lekkiej²³. W 1937 r. brał udział w uroczystościach poświęcenia i wręczenia sztandaru pułkowego z udziałem marszałka Edwarda Rydza-Śmigłego i biskupa polowego Wojska Polskiego Józefa Gawliny.

W 1937 r. Zulauf wspierał inicjatywę powstania pomnika Czynu Legionowego, pełniąc funkcję wiceprezesa Komitetu Budowy²⁴. W tym samym roku uzyskał, jak pisze A. Zbyszewski: „upragnione przeniesienie do Lwowa” i został dowódcą 5 Dywizji Piechoty²⁵, którą dowodził do wybuchu II wojny światowej. We Lwowie, podobnie jak w Kielcach, uczestniczył w życiu miasta, brał udział we wszelkiego rodzaju uroczystościach patriotycznych i inicjatywach obywatelskich²⁶.

W kampanii wrześniowej jego 5 dywizja obsadziła stanowiska w rejonie Bugo-Narwi, a po sforsowaniu przez oddziały niemieckie tej linii generał otrzymał rozkaz z dowództwa armii „Warszawa”, aby wycofać się na przedpolu Pragi. 15 września gen. Zulauf objął dowództwo przedmościa praskiego, z powodzeniem odpierał ataki niemieckiej 3 Armii gen. Kuchlera²⁷. Po kapitulacji przebywał w niewoli niemieckiej, w oflagach: Nienburg, Itzehoe, Johannisbrunn, Sandbostel, gdzie stał na czele obozowego ruchu oporu. Przewieziony w czerwcu 1942 r. wraz z innymi generałami do oflagu Murnau VIIA w Bawarii, zmarł tam 21 maja 1943 r.²⁸.

Juliusz Zulauf był odznaczony srebrnym i złotym Orderem Virtuti Militari, Krzyżem Niepodległości, 4-krotnie Krzyżem Walecznych, Polonią Restituta IV klasy i wieloma odznaczeniami cywilnymi.

Generał Zulauf w garnizonie kieleckim pozostawił po sobie dobre wspomnienia. Zachował się w pamięci podwładnych jako dobry organizatora i dowódca:

„...był to jeden z niewielu generałów, którego podwładni rozumieli i nie bali się haczyków i tego *co on właśnie myśli*. Generał stawiał zadania i pytania jasno, precyzyjnie i wymagał równie jasnych, prostych i sensownych odpowiedzi. Rozumieli go szeregowcy, kaprale i pułkownicy. Rozumieli go wszyscy. Ci którzy odbyli pod nim kampanię

22 „Gazeta Kielecka” 1934, nr 33 z 26 lipca, s. 4.

23 Tamże 1933, nr 35 z 11 maja, s. 2; nr 45 z 15 czerwca, s. 2.

24 B.M. Gawęcka, *Dzieje Pomnika Czynu Legionowego w Kielcach*, „Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach” 2013, t. 28, s. 37; U. Oettingen, *Pomnik Legionów w Kielcach*, tamże 1995, t. 18, s. 173, 174.

25 A. Zbyszewski, *Odwroty*, s. 269.

26 Angażował się m.in. w działalność LKS „Pogoń” we Lwowie, zob. „Miesięczny Biuletyn Sportowy” 1939, nr 2, s. 4.

27 *Polskie Siły Zbrojne w drugiej wojnie światowej*, t. I, cz. 4, Londyn 1951, s. 26; J. Odziemkowski, *Kampania wrześniowa 1939 r.*, w: *Wojsko polskie w II wojnie światowej*, red. E. Kospath-Pawłowski, Warszawa 1994, s. 73.

28 W oflagach Niemcy uwięzili 33 polskich generałów i kontradmirałów, spośród nich czterech zmarło w niewoli: Franciszek Kleeberg, Juliusz Zulauf, Czesław Młot-Fijałkowski, Franciszek Alter; zob. S. Jarczyński, *Losy jeńców i internowanych*, w: *Wojsko polskie w II wojnie światowej...*, s. 264; M. Romeyko, *Przed i po maju*, Warszawa 1985, s. 531.

Il. 3. Wizyta Inspektora Armii gen. dyw. Aleksandra Osińskiego w Kielcach, 29.X.1935 r., MHKi/Mat/2813/44/2.

I rząd: płk Jan Bigo – d-ca 2 PAL Leg., gen J. Zulauf d-ca DP Leg., Inspektor Armii gen. dyw. Aleksander Osiński, płk dypl. Ludwik de Laveaux – d-ca 2 PP Leg., ppłk Stanisław Rutkowski – d-ca 3 PP Leg., ppłk. Stefan Brzeszczyński – 1 oficer sztabu Inspektoratu Armii

II rząd: mjr dypl. Władysław Czyrko – szef sztabu 2 DP Leg., płk Edward Surówka – d-ca Piechoty dywizyjnej, kpt Julisz Sopoćko – adiutant gen. Osińskiego oraz płk Bolesław Ostrowski – d-ca 4 PP Leg.

wrześniową (mieli to szczęście), wysoko sobie to cenią. Pod względem rozwiązań taktycznych, sposobu dowodzenia i osobistej postawy – nie słyszeliśmy ani jednej uwagi krytycznej²⁹.

Dobłą opinię na temat generała, chociaż pozostawiającą cię niepewności, pozostawił także gen. Stefan Grot-Rowecki: „5 Dywizja Piechoty – generał brygady Zulauf – wygodny, nieprzepracowujący się dowódca dywizji. Podobno na wojnie byłby bardzo dobry. Ma ładną przeszłość bojowo-liniową. Na dowódcę operacyjnego nie robi wrażenia, aby się nadawał³⁰”.

Warto dodać, że generał Zulauf był znakomitym kolekcjonerem o zainteresowaniach historyczno-wojskowych. Niestety, większość zgromadzonych przez niego przedmiotów i pamiątek została zrabowana lub zniszczona po kapitulacji Lwowa. W początkach XXI w. jego córka Irena Ney-Bigo, mieszkająca w Los Angeles, podarowała Muzeum Narodowemu w Kielcach część zbiorów generała, uratowanych przez rodzinę³¹. Pozostałe

29 A. Idzik, *Czwarty Pułk...*, s. 443.

30 Zob. S. Rowecki, *Wspomnienia i notatki autobiograficzne (1906–1939), Wybór tekstów*, opr. A.K. Kunert, J. Szymer, Warszawa 1988, s. 100; opinię tę potwierdza także ocena gen. J. Zulaufa biorącego udział w grze wojennej, wypowiedziana przez E. Rydza-Smigłego, zob. M. Romeyko, *Przed i po maju...*, s. 530, 531.

31 Zbiory Działu Historii Muzeum Narodowego w Kielcach: fotografie z uroczystości państwowych i obchodów wojskowych w Kielcach: sygn. H/5481–5842, karykatury gen. Juliusza Zulaufa, 1939; sygn. H/5478, dyplom Krzyża Virtuti Militari, 1945 r.; sygn. H/5480, dyplom pamiątkowy 49 Pułku Piechoty, 1939 r.; sygn. H/5488, miniatury sztandarów 2 Dywizji Piechoty, 1918–1939; sygn. H/5479, kokarda pamiątkowa 3 PP, 1918–1939; sygn. H/5489/1–7, zdjęcia, budowa Domu PWiWF w Kielcach 1933–1935; sygn. H/5489/8–9, 13–16, zdjęcia – wizyta Prezydenta I. Mościckiego w Kielcach, 1933 r.; sygn. H/5489/10,

przedmioty zebrali państwo Irena i Marian Ney-Bigo, mając świadomość, że w ten sposób nie tylko ratują przed zapomnieniem narodowe pamiątki rozproszone na obczyźnie, lecz także kontynuują rodzinne tradycje kolekcjonerskie zapoczątkowane przez Juliusza Zulaufa³².

Do najważniejszych eksponatów z tej kolekcji należą miniatury sztandarów 2 Dywizji Piechoty Legionów na marmurowej podstawie, zdobiące niegdyś kielecki gabinet dowódcy. Na marmurowej podstawie sztandary 2, 3, 4 Pułków Piechoty i 2 Pułku Artylerii Lekkiej: drzewce mosiężne, dł. 54 cm wraz z orłem w zwieńczeniu; orzeł wys. 40 mm na podstawie z cyfrą pułku; sztandary pułków legionowych z atlasu, wykończone frędzlami i skórą od strony drzewca, z szarfami; na stronie głównej godło państwowe, cyfra pułku; na drugiej stronie w centrum, w wieńcu z liści dębowych napis „HONOR/I/ OJCZYŻNA”. Na stronie odwrotnej każdego ze sztandarów miejsca bitew wraz z datami oraz herby miejscowości, w których pułk był tworzony, herby prowincji, odznaki pułkowe, elementy religijne; wielkość sztandarów piechoty 19,5 x 21 cm.; sztandar 2 PAL Leg., 15 x 16,5 cm.; wielkość postumentu marmurowego 20 x 40 x 17,5 cm.; w postument wmontowane cztery odznaki pułkowe: 2, 3, 4 PP Leg, 2 PAL Leg. Do podstawy przyklejona ażurowa plakietka-napis: „GENERALOWI JULIUSZOWI ZULAUFI/1930/JEGO 2 D.P.L./1938”. Litery w dwóch rzędach odlewane w mosiądzu³³.

Kolekcja rodzinna była prezentowana na wystawie czasowej „Dar Mariana i Ireny Ney-Bigo” w Muzeum Narodowym w Kielcach, którą otwarto w listopadzie 2003 r.

Postać generała Zulaufa zaistniała także w zbiorach Muzeum Historii Kielc. W latach 2008–2010 do zbiorów zakupiono kolekcję dokumentów, pamiątek, militariów, fotografii, pochodzącą ze zbiorów kieleckiego kolekcjonera Stanisława Piotrowicza, który utrzymywał kontakty z córką gen. Juliusza Zulaufa. W skład kolekcji wchodzi dokumentacja sporządzona z myślą o utrwaleniu we wszelki możliwy sposób historii 4 Pułku Piechoty Legionów. Znalazła się tutaj korespondencja kolekcjonera z Ireną Ney-Bigo. Szczególnie cennymi nabytkami są zdjęcia pochodzące z lat międzywojennych, ukazujące Kielce, Lwów, postacie generała i jego rodziny, dokumenty, korespondencję, fotografie z okresu II wojny światowej i lat powojennych³⁴.

---

zdjęcie – wizyta Marszałka E. Rydza-Śmigłego w Kielcach, 1937 r.; sygn. H/5489/11–12, zdjęcia – Kielce-Bukówka, święto pułkowe, 1936 r.; sygn. H/5489/17, zdjęcie – uczestnicy kursu w Wyższej Szkole Wojennej, 1934; sygn. H/5483, zdjęcie – grupa oficerów 2 Dywizji Piechoty, przed 1939; sygn. H/5484, zdjęcie – król Rumunii odznacza sztandar pułkowy, 1938 r.

32 Zbiory Działu Historii Muzeum Narodowego w Kielcach, Korespondencja Ireny Ney-Bigo: „... przed wojną mój ojciec miał dużą kolekcję mundurów, broni i odznak pułkowych z czasów legionowych. Posiadał również mnóstwo obrazów znanych malarzy oraz bibliotekę książek w kilku językach o tematach wojskowych, historycznych i bronioznawstwa. Niestety, większość zbiorów zginęło po wkroczeniu armii związku sowieckiego do Lwowa. Po kilku tygodniach zostaliśmy wyrzuceni z domu przez NKWD. Matka moja wynajęła małe mieszkanie i część obiektów oddała siostrze ojca na przechowanie, która cudem część zbiorów uratowała. Wszystkie pozostałe obiekty, które były w naszym mieszkaniu przepadły z chwilą naszego wywozu na Sybir”.

33 Zbiory Działu Historii Muzeum Narodowego w Kielcach, sygn. MNKi/H/5488.

34 Zob. zbiory Muzeum Historii Kielc, sygn. MHKi/Mat/2813–2814: materiał fotograficzny o następującej tematyce: Legiony Polskie, Garnizon Radomski, budowa Domu PWiWF w Kielcach, Zjazd Legionistów w Kielcach 1926 r., Garnizon Kielecki, święta pułkowe, uroczystości państwowe i kościelne, zawody sportowe, życie prywatne rodziny Zulaufów w Kielcach.

Jan Główka (Kielce History Museum)

General Juliusz Zulauf - commander and citizen of Kielce

Juliusz Zulauf (1891-1943) was born in Lwów, the capital of Austro-Hungarian Galicia. After graduating from a local gymnasium, in 1910 he joined the Faculty of Water Engineering of the Lwów University of Technology. After the outbreak of The Great War, on September 1, 1914, he joined the Polish Legions. In 1915 he was promoted to captain and commanded a company of infantry in the 4th Legions Infantry Regiment. After the Oath Crisis of 1917 he was drafted into the Austro-Hungarian Army. In 1918, he took part in defence of Lwów, on May 1919 he commanded the 4th Legions Infantry Regiment during the Polish-Bolshevik War. From the March 17 1927 he commanded the 5th Infantry Division, and from the April 1930 he was promoted to commanding officer of the 2nd Legions Infantry Division in Kielce. He was promoted to the rank of brigadier general in 1932.

The time in which J. Zulauf lived in Kielce left many traces of his activity. He supported the initiative for the expansion of the headquarters and military barracks of the 4th Infantry Regiment at Bukówka. He took part in the works of creation the park-stadium complex and the sports complex - Military Training and Physical Education Centre (today's Voivodeship Culture Centre)) in Ściegiennego Street in Kielce. In 1937 he supported the initiative of the erection of the Monument to Legionary Action. From 1937 he commanded the 5th Infantry Division in Lwów. In 1939 September he took part in the defence of Polish capital and after the capitulation he was a German prisoner. He died May 21, 1943 at Oflag VIIA in Murnau.

Keywords: 4th Legions Infantry Regiment, The Great War, Polish Legions, 2nd Legions Infantry Division, Kielce